

9. *Cryptogrammaceae* Pichi-Sermolli — jinořadcovité *)

Syn.: *Pteridaceae* REICHENB. p. p., *Polypodiaceae* auct. p.p.

Vytrvalé trsnaté byliny. Oddenek vodorovný nebo vystoupavý. Listy rozlišené na trofifyly a sporofyly. Řapík s jediným svazkem cévním. Výtrusnicové kupky na koncích žilek při okraji listových úkrojků, kryté souvislým, ohnutým okrajem úkrojku. Výtrusnice leptosporangiální, bez ostěr. Výtrusy stejnotvaré, triletní. Prokel lupenitý, zelený, pohlavně rozlišený. — 3 rody (asi 15 druhů) rozšířené téměř po celém světě (kromě Austrálie).

1. *Cryptogramma* R. Br. — jinořadec

Cryptogramma R. BROWN in FRANKLIN Narr. Journey Polar Sea 767, 1823. — Syn.: *Allosorus* BERNH. Neues J. Bot. 1/2: 36, 1806 p.p., nom. ambig. — *Phorolobus* DESV. Prodr. Fam. Fougères 291, 1827.

Lit.: PRANTL K. (1882): Die FarnGattungen *Cryptogramma* und *Pellaea*. Bot. Jb. 3: 403—430. — HILTZER A. (1925): *Allosorus crispus* na Šumavě. Věda Přir. 6: 190—191. — DECHANT E. (1938): Rollfarn (*Allosorus crispus* Bernh.), ein bedeutsamer Neufund. Natur u. Heimat 9: 86. — PROCHÁZKA F. (1965): K rozšíření Pteridophyt na Šumavě a v Předšumaví. Sborn. Jihočes. Mus., Přir. Vědy, 5: 37—60. — SOJÁK J. (1972): No. 231. *Cryptogramma crispum* (L.) R. Br. ex Hook. et Bauer. In: Plantae Czechoslovacae exsiccatae. Cent. III. Sborn. Nár. Mus., ser. B, 27: 17—54.

7 druhů v horách Evropy, Asie, Afriky a Ameriky.

1. *Cryptogramma crispum* (L.) HOOKER — jinořadec kadeřavý Tab. 18/1

Cryptogramma crispum (LINNAEUS) R. BROWN ex HOOKER Gen. Fil. tab. 115, 1824. — Syn.: *Osmunda crispum* L. Sp. Pl. 1067, 1753. — *Pteris crispum* (L.) ALL. Fl. Pedem. 2: 284, 1785. — *Acrostichum crispum* (L.) VILL. Hist. Pl. Dauph. 3: 838, 1789. — *Polypodium crispum* (L.) ROTH Ann. Bot. (Usteri) 2/10, Stück 56, 1794. — *Onoclea crispum* (L.) HOFFM. Deutschl. Fl. 2: 11, 1795. — *Allosorus crispum* (L.) BERNH. Neues J. Bot. 1/2: 36, 1806. — *Blechnum crispum* (L.) HARTMAN Handb. Skand. Fl. 372, 1820. — *Phorolobus crispum* (L.) DESV. Prodr. Fam. Fougères 291, 1827. — *Struthiopteris crispum* (L.) WALLR. Fl. Crypt. Germ. 1: 27, 1831.

EXSİKÁTY: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 9. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 704. — Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1001. — Pl. Českoslov. Exs., no 231. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1841.

Oddenek větvený, plevinatý. Listy složené, řapíkaté; čepele vnějších listů (trofofylů) v obrysu trojúhelníkovité až široce vejčité, většinou 3 × zpeřené, 6—10 cm dl. a 5—6 cm šir., jemné, ± lysé, svěže zelené nebo žlutavě zelené, lístky 1. řádu ploché, ± střídavé, v obrysu vejčité, řapíčkaté; koncové úkrojky úzce obvejčité, hrubě zubaté až peřenodílné, při bázi klínovité; řapíky 1,5—2,0 × delší než čepele, lysé, žlutohnědé; čepele vnitřních listů (sporofylů) v obrysu poněkud užší, většinou 2 × zpeřené, koncové úkrojky čárkovité, 1—2 mm šir., oddáleně zubaté až ± celokrajné, na okrajích ohnuté; řapíky až 2,5 (—4,0) × delší než čepele.

*) Zpracoval M. Kovanda.

Výtrusnicové kupky při okraji úkrojků, kryté jejich ohnutým okrajem; výjimečně se mohou vyskytnout kupky i na úkrojcích při špičce trofofyly. Výtrusnice elipsoidní, stopkaté, rezavě hnědé, prstenec s 20—24 ztlustlými buňkami. Výtrusy triletní, při pohledu shora trojboké, s tupými rohy, na povrchu jemně bradavčité, zelenožluté. Samčí prokel jazykovitý, asi 2,5 mm dl., samičí podlouhle hrálovitý, asi 4 mm dl. VIII-IX. Hkf.

2n = 120 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Sutě, řídkěji skalní štěrby, někdy druhotně na kamenných zidkách a hromadách kamení. Jen na kyselých horninách. Diagnostický druh řádu *Androsactalia vandellii*.

Rozšíření v ČSR: Vzácně v montánním až subalpínském stupni oreofytika (Krkonose, Šumava, Novohradské hory), výjimečně ve stupni submontánním (min.: Krkonose, Prudký ručej, 550 m; max.: Krkonose, Studniční hora, 1 500 m). § Δ — Mapy: SLÁVÍK FKS 1986: 39.

O: 88. Šum. (Jezerní stěna; Poledník; Srní; Milovský vrch u Stach), 89. Novohr. hory (Kraví hora), 93. Krk.

Celkové rozšíření: Hory stf. Evropy, Skandinávie, Island, Velká Británie, Pyrenejský poloostrov, Itálie, Balkánský poloostrov, Ural; Asie a Severní Amerika. Rostliny z asijských pohoří bývají odělovány jako samostatné druhy. — Mapy: HULTÉN AA 1958: 245; MEUSEL et al. 1965: 12; AFE 1972: 57.

Tab. 18: 1 *Cryptogramma crispum*, 1a — část listu. — 2 *Notholaena marantae*, 2a — část listu, spodní strana. — 3 *Woodsia alpina*, 3a — část listu, spodní strana. — 4 *W. ilvensis*, 4a — část listu, spodní strana.

